

Projectplan 2015

De afgelopen jaren speelden de gevolgen van de economische crisis een hoofdrol in de jaarprogramma's van Platform GRAS. We probeerden de noodzakelijke vernieuwing te stimuleren. We inspireerden partijen om andere en nieuwe paden te bewandelen en zetten aan tot experiment, niet in de laatste plaats door de introductie van nieuwe projectvormen. Nu, dik zes jaar nadat de kredietcrisis zich aandeed en uitmondde in een forse economische neergang, dienen de eerste tekenen van herstel zich aan. Met nadruk de eerst tekenen, want het herstel oogt nog broos. Sommigen denken nog altijd dat binnenkort de vlag weer uit kan maar voor de absolute meerderheid staat het als een paal boven water dat een terugkeer naar de situatie van voor 2008 niet aan de orde is. Daarvoor is er simpelweg te veel veranderd. Veel traditionele partijen waaronder de woningbouwcorporaties hebben als gevolg van nieuw regeringsbeleid hun slagkracht verloren. De huizenbubbel is leeggelopen. De samenleving steekt anders in elkaar. Nieuwe opgaven dienen zich aan of breken definitief door, bijvoorbeeld op het vlak van energie, duurzaamheid en gezondheid.

Zeker in Groningen is het eerste punt merk- en voelbaar. De stad werd decennialang vooral door de gemeente en de corporaties gebouwd. (Grote) particuliere ontwikkelaars zijn en waren een zeldzaamheid. Tegenwoordig staan de corporaties wat aan de zijlijn. Nieuwe investeringen komen nauwelijks van de grond. En dat terwijl de stad nog altijd groeit en de 200.000 inwoners inmiddels is gepasseerd. De vraag naar goede sociale huurwoningen blijft. Daarnaast dienen zich steeds meer niches aan. Een belangrijke niche is de groep die letterlijk tussen wal en schip valt. Zij komen niet in aanmerking voor sociale huur maar commerciële huur, laat staan koop, behoort ook niet tot de opties. Verder ligt er altijd een grote opgave op het vlak van de studenten- en jongerenhuisvesting waarvoor de stad een paar jaar terug het prestigieuze project BouwJong lanceerde. Een paar van de BouwJong-projecten zijn inmiddels gerealiseerd. De rest staat stil. De corporaties en de gemeente krijgen het simpelweg niet meer van de grond. Kleinere ontwikkelaars en vastgoedcowboys nemen het over. Ze bouwen binnenterreinen vol, zoeken de grenzen van het bestemmingsplan op en realiseren nieuwbouw die ver afstaat van de kwalitatieve ambities van BouwJong en niet zelden desastreus uitpakt voor het woongenot van omwonenden. De gemeente kijkt knarsetandend toe maar kan weinig tot niets doen. Men blijft namelijk binnen de wettelijke kaders.

De situatie op het vlak van de jongerenhuisvesting is illustratief voor de stand van zaken op het vlak van de ruimtelijke inrichting in de stad. Bestaande kwaliteiten brokkelen af en partijen zijn zoekende naar een nieuwe rol. Op veel plekken ontbreekt durf om ook echt een nieuwe stap te zetten. Het besef is daar maar de vraag 'hoe' blijft onbeantwoord. En dat terwijl de stad op veel vlakken nog zaken op te lossen heeft. Hoe gaan we om met de aanhoudende leegstand en de forse vastgoedportefeuille van de gemeente? Welke kant moet het op met de binnenstad? Welke strategie moeten we volgen in Meerstad waar ooit 10.000 woningen zouden komen en nu een enorme rentelast ligt? Hoe vullen we het al even omvangrijke oude Suikerunieterrein in en hoe kunnen we dit ook enigszins economisch rendabel maken? Welke koers moeten we gaan varen binnen de wijkvernieuwing waar de opgaven zich nog altijd aandienen maar niemand meer precies weet hoe het moet? Wat doen we met de enorme bedrijventerreinen die liggen te wachten op de komst van nieuwe bedrijven die waarschijnlijk nooit gaan komen, tenminste, niet op die plekken.

Hoe gaan we om met de aardbevingsproblematiek? En hoe positioneren ontwerpers zich in deze nieuwe realiteit? Waar zit nog werk? Hoe speel je in op nieuwe ontwikkelingen en opgaven en hoe wordt daarbij de meerwaarde van de ontwerper overtuigend duidelijk?

Natuurlijk vindt op verschillende plekken vernieuwing plaats. Waar GRAS in 2010 nog wat werd uitgelachen met haar pleidooi voor lokale voedselproductie zijn de (collectieve) stadstuinjtes inmiddels gemeengoed geworden met Toentje, dat groente produceert voor de Groninger voedselbank, als een van de vlaggendragers. Elders laat woningbouwcorporatie Nijestee studenten goedkoop of zelfs gratis wonen in ruil voor hulp in de buurt of wijk. Ook biedt dezelfde corporatie zonnepanelen te huur aan haar huurders aan om zo de woonlasten te drukken. Verder groeit de nieuwe energiecorporatie Grunneger Power gestaag door en experimenteert de gemeente in de naoorlogse wijk Selwerd met een Wijkbedrijf. Niet zelden zijn ontwerpers of andere vertegenwoordigers van de creatieve industrie nauw of direct betrokken bij dergelijke ontwikkelingen. Toch komt veel vernieuwing nog niet of nauwelijks van de grond of beperkt het zich tot een kleine groep van 'ons soort mensen'. Met Tegenlicht als het nieuwe (morele) kompas, ons inspirerende baken in de veranderende wereld, vindt de vernieuwing hier vooral verbaal plaats. We roepen oh en ah bij dat wat elders allemaal gebeurt en dwepen met termen als sociale innovatie, co-creatie, bottum up, nieuwe corporaties. Dat willen wij ook, zo'n stadslab, zo'n stadsambassade en die leuke initiatieven uit Berlijn! Maar voor hechting en uitwerking is er nauwelijks plaats en tijd. Veel blijft bij een idee. Voor we het weten hoppen we naar een nieuw interessant vernieuwingsthema. Soms ingegeven door frustratie over procedures en regeltjes maar net zo vaak omdat de aandacht verslapt en het concept toch leuker bleek dan de praktijk.

Tijdens een recent door GRAS georganiseerd werkbezoek aan Hamburg en Berlijn benoemde een aantal Duitse collega-ontwerpers dit als 'typisch Nederlands'. Iets wat gechargeerd stelden zijn: 'Jullie praten zoveel in Nederland. Jullie hebben overal een mening over maar jullie experimenteren veel te weinig. En waar het wel gebeurt doen jullie meteen alsof het fantastisch is.' Ook hielden ze ons een andere spiegel voor: 'De enige mensen die Berlijn bezoeken vanwege de bottum-up initiatieven zijn Nederlanders. Jullie vergeten alleen dat hier ook gewoon heel veel misgaat. Jullie zien alleen de krenten uit de pap en vergeten vaak de context. Berlijn was en is straatarm. Die bottum-up is geen bottum-up. Het is gewoon pure noodzaak.'

Natuurlijk heeft ook GRAS de laatste jaren hard meegedaan aan deze beweging. Na zes jaar crisis zijn we er echter van overtuigd dat het tijd wordt het kaf van het koren te scheiden. Dat betekent dat we kritisch moeten kijken naar wat de afgelopen jaren hebben opgeleverd. Wat zijn de krenten in de pap? Waar gaan we mee stoppen, wat zetten we door en wat omarmen we en geven we ook echt de kans verder te groeien? Bovendien wil GRAS nog eens goed kijken naar die waarden die we misschien wat te snel voor failliet of niet meer relevant hebben verklaard. Neem bijvoorbeeld het grote verhaal, de ambitie, de inspirerende punt op de horizon. En neem ook de afwachtende vaak wat angstige houding van de lokale overheid. Natuurlijk, de gemeente moet het niet meer alleen doen. Maar geen visie meer hebben op de (ruimtelijke) ontwikkeling van je stad kan en mag niet aan de orde zijn. Een overheid moet meer zijn dan slechts faciliterend en hier en daar halt roe-

pend als het echt te ver gaat. Een overheid moet mogelijkheden bieden, waarde willen toevoegen en ook zelf het voortouw nemen, niet gehinderd door angst maar geïnspireerd door een visie op de stad.

In dit licht wil GRAS zich in 2015 sterk maken om de visie terug op de agenda te plaatsten en vol ruimte geven aan het experiment. Innovatie geschiedt niet door er alleen over te praten. Het is de hoogste tijd om tot actie over te gaan: de kaarten zijn geschud, het spel kan gespeeld worden. Dat betekent dat we (traditionele) partijen weer gaan herinneren aan hun rol. Niet met de bedoeling om die weer op dezelfde manier op te pakken maar er juist nieuwe invulling aan te geven: flexibeler, beter, compacter, sneller. Daarnaast romen we de opbrengsten van de crisis af en nemen we de volgende stap, op weg naar echte realisatie en verbreding naar een veel grotere doelgroep. Tot slot blijven we natuurlijk inspireren. Want goede voorbeelden, zeker van mensen en instellingen die de eerste stappen reeds gezet hebben, blijven van groot belang.

GRAS doet dit aan de hand van een divers jaarprogramma,

bestaande uit vaste waarden, aangevuld met een aantal nieuwe projectvormen. In lijn met het bovenstaande hebben we er heel bewust voor gekozen succesvolle projecten een vervolg te geven. We willen ze in 2015 nóg beter en scherper maken en het publieksbereik verder vergroten. We profiteren van de opgedane kennis en kunde en zorgen zo dat hetgeen we voorstellen in de productie en realisatie absoluut haalbaar en realistisch is. We kiezen niet voor een dragend thema vanuit de overtuiging dat dit geen recht doet aan de GRAS doelstelling en onze brede doelgroep. We willen vanuit de bovenstaande missie zo veel mogelijk relevante thema's aanraken, actueel voor de opgaven waar de stad en regio Groningen voor staan. Wel neemt GRAS de opmerkingen van de adviescommissie over het Jaarprogramma 2014 ter harte. We zijn zo concreet mogelijk met het noemen van sprekers en partners al houden we altijd ruimte voor nieuwe namen en inzichten. De samenhang is verder verstrekt. Veel projecten grijpen in elkaar. Zo zorgen we dat in lijn met de GRAS-doelstelling de thematiek de kans krijgt verder te rijpen, doorwerkt naar de praktijk en zijn weg vindt naar een zo breed mogelijk publiek.

1. BOUMALEZING

Met de Boumalezing, vernoemd naar de Groninger architect Siebe Jan Bouma (1899 – 1959), opent GRAS het jaar. De lezing betreft een vakinhoudelijk geïnteresseerd publiek bij het denken over actuele thema's op het vlak van architectuur, stedenbouw, infrastructuur, landschap en stedelijke samenleving. Bovenal zet het aan tot een (intellectuele) verdieping van het debat over de ruimtelijke ontwikkeling van Groningen. De sprekers zijn vooraanstaande denkers en/of personen met een rijke ervaring in de stedelijke praktijk die vanuit een oorspronkelijke visie op de stad een bijdrage kunnen leveren aan het debat. De lezing wordt speciaal voor de gelegenheid uitgesproken. Mede hierdoor is de Boumalezing na dertien edities uitgegroeid tot een traditie.

Gepland in november of december van het lopende jaar kondigt de Boumalezing doorgaans het thema van het nieuwe jaar aan. In 2015 wil GRAS hiermee breken. Dit betekent dat het project een plek krijgt in januari 2015. Zo gaat het ook echt bij het nieuwe jaar horen. Voorts permitteren we ons wat meer inhoudelijke vrijheid. Dat betekent dat de lezing niet perse een jaarthema neerzet maar ook thematische zijlijnen mag bewandelen. Dit doen we omdat we in een tijd waarin alles in beweging is niet meer geloven in één dragend jaarthema. Tot slot stapt GRAS af van de talkshowopzet waarmee de laatste jaren is geëxperimenteerd. Zo rijden we geen andere GRAS-formats in de wielen, doen we niks dubbel en reageren we bovendien op een beweging waarin alles altijd 'snel en vlot' moet zijn. 2015 krijgt bij wijze van spreken een traditionele lezing met een ratelende diaprojector en krakende collegebanken. Naast TEDx, Pecha Kucha, talkshow, guerrilla-actie en stadslab is dit 'traditionele' zo gek nog niet, zeker niet voor een project dat inzet op intellectuele verdieping en het inhoudelijk 'oppoken' van het debat.

Voor de Boumalezing 2015 koerst GRAS op een lezing van Cor Wagenaar, recent benoemd tot hoogleraar Ruimte en Gezondheid aan de leerstoelgroep Architectuur- en Stedenbouwgeschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen. Wij dagen hem uit een kritisch verhaal te houden over de innovatie in Nederland en Europa op het vlak van de zorg en onze gebouwde omgeving. Volgens Wagenaar blijft deze ver achter bij ontwikkelingen in de Verenigde Staten en opkomende economieën in Azië en Zuid-Amerika. En dat terwijl Europa doet alsof het nog steeds voorloper is. En inderdaad, op het vlak van de aandacht voor ontwerp en design hebben 'we' nog steeds een voorsprong. Maar conceptueel en programmatisch wordt de boot volgens Wagenaar flink gemist. Daardoor vindt de noodzakelijke 'besmetting' van de leefomgeving met een 'vleugje gezondheid' nauwelijks plaats en blijven ziekenhuizen in opzet gelijk aan hoe we ze veertig jaar geleden ook al bouwden. Hoe komen we tot vernieuwing? Hoe kunnen we leren van opkomende economieën?

Met het thema haakt GRAS aan op een van de speerpunten van de noordelijke overheden en kennisinstellingen als het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG), de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool: Healthy Ageing. Ofwel: hoe kunnen we door een gezonde levensstijl extra gezonde levensjaren toevoegen? Dat kan bijvoorbeeld door (nog) meer aandacht te schenken aan voeding, beweging en omgevingsfactoren. De stad heeft daarbij de ambitie uit te groeien tot een Healthy City, zeker ook op ruimtelijk vlak. Want ook onze leefomgeving kan door een doordacht ontwerp en een doordachte vormgeving bijdragen aan onze gezondheid: van fietsvriendelijke stedenbouw tot groen, van een aangenaam stadsklimaat tot een prettige inspirerende woon- en werkomgeving. De lezing bouwt verder op het congres Ruimte voor Gezondheid dat in 2012 mede op initiatief van GRAS vorm kreeg. Het was nationaal de eerste grote bijeenkomst die (weer) aandacht vroeg voor de ooit innige relatie tussen gezondheid, stedenbouw en landschap. Tot slot maakt de Boumalezing 2015 deel uit van het 'voorprogramma' van de grote internationale conferentie Building the Future of Health die in juni 2016 in Groningen plaats vindt op initiatief van het UMCG, TNO en diverse andere partijen.

Wat betreft de organisatie werkt GRAS samen met het Healthy Ageing Network Noord Nederland

Doel: opening seizoen; intellectuele verdieping van het debat over stad en ruimtelijke ontwikkeling

Doelgroep: algemeen cultureel geïnteresseerd publiek; vakpubliek (architecten, stedenbouwers, landschappers, interieurarchitecten); politici, (culturele) partners in de stad en de regio; bestuurders; beleidsmakers; projectontwikkelaars; makelaars; volkshuisvesters; stadssociologen; studenten en docenten relevante opleidingen aan de RUG en Hanze

Aantal deelnemers/bezoekers:
100 - 150

Planning: januari/februari 2015

Locatie: UMCG, sportcomplex Kardinge of nieuwe gymzaal Marlies Rohmer
Violenstraat Groningen

Publiciteit: voor de Boumalezing worden de reguliere publiciteitskanalen gebruikt: persoonlijke uitnodigingskaart naar beleidsbepalende personen in de stad, verspreiding van flyers, website, GRAS (digitale) nieuwsbrief, eventueel aangevuld met persoonlijke brieven naar stakeholders en promotie via sociale media en een persbericht naar (vak)media

Bekendmaking resultaat: verslaglegging op GRAS-website; uitgewerkt gratis essay in e-pub vorm

Partners: Healthy Ageing Network Noord Nederland (HANNN); Thomassen à Thuessink leerstoel voor Ruimte en Gezondheid Rijksuniversiteit Groningen; Gemeente Groningen; Werkmaatschappij Sport en Recreatie

(HANN). Zo verbreden we de doelgroep aanzienlijk en verbinden we 'het ontwerp' met andere Healthy Ageing aandachtsgebieden en disciplines: van bewegingswetenschappers, sociale en medische wetenschappers tot GGD-artsen. Dit vanuit de constatering dat wetenschap en (ontwerp) praktijk elkaar hard nodig hebben om de doelen die de stad en regio zich gesteld hebben te kunnen halen. De Boumalezing stimuleert de ontmoeting. Als locatie zoekt GRAS naar een themagerichte plek. Dat kan het UMCG zijn, maar ook een pas opgeleverde gymzaal van architect Marlies Rohmer in de Groninger binnenstad. Geïnspireerd op de thematiek van de lezing houdt GRAS de mogelijkheid open om een (grafisch) vormgever, e-designer of architect te vragen om met kleine, doch inspirerende (digitale) ingrepen een passend(e) concept en/of ambiance te creëren voor het project. Voorts vraagt GRAS de lezinggever het verhaal uit te werken in een essay dat als (gratis) e-pub aangeboden wordt op de GRAS uitgeverssite.

2. STAND VAN STAD

Stand van Stad is het maandelijks actuele 'live magazine' voor en over (de stad) Groningen. Alles wat de stad 'maakt' kan zomaar de revue passeren. Het hart van de zondagse talkshow wordt gevormd door onderwerpen die een directe link hebben met ruimtelijke ontwikkelingen, kunst, cultuur en de stedelijke creatieve industrie, waaronder architectuur, stedenbouw en design. Daarnaast is er aandacht voor de bredere politieke, bestuurlijke en economische context. De show legt verbanden en daagt bezoekers uit andere aspecten van de stad te ontdekken. Stand van Stad wil een breed publiek aanspreken. Behalve een plek voor informatieoverdracht stimuleert het de ontmoeting tussen verschillende (doel)groepen en thema's. De show wordt scherp en vlot gepresenteerd zonder vluchtig of oppervlakkig te worden. Kortom: een gedegen talkshow waarin bezoekers zicht krijgen op al wat er speelt in de stad.

Sinds de eerste aflevering in januari 2013 heeft Stand van Stad zich bewezen als een welkome aanvulling op het culturele aanbod. Daarbij is GRAS blij dat het Groninger Forum, na een periode van afwezigheid, weer volwaardig als partner is aangehaakt. Dit vergroot de (productionele) slagkracht. Ook zijn we opgetogen dat we met het Dagblad van het Noorden een krachtige mediapartner hebben gevonden. Met de partners kunnen we Stand van Stad in 2015 doorontwikkelen en het publieksbereik verder vergroten.

Stand van Stad werkt met een multidisciplinaire redactie bestaande uit medewerkers van GRAS en het Groninger Forum, aangevuld met presentator Bram Douwes en een aantal externe (beeld)redacteuren. Eens per maand wordt de redactie versterkt met twee redacteuren van het Dagblad. De gehele productie geschiedt door GRAS en het Forum. Plaats van handeling is Zaal 2 van het (tijdelijke) pand van het Groninger Forum. De zaal biedt plaats aan 160 bezoekers en beschikt over prachtige productionele mogelijkheden. Stand van Stad werkt volgens een flexibel format dat afhankelijk van de actualiteit wordt ingevuld. Ook kent het vaste items zoals een rubriek van stadsecoloog Jan Doevendans (over de stad die niet van steen is), De Gum (een politicus gumt een stuk stad weg en komt met een nieuwe invulling), Wabbesch Wabbesch (een (on)geloofwaardig item over de stedelijke actualiteit van acteur, grafisch vormgever en filmmaker Alexander Weeber) en Bram in het Veld (ontdekkingsreiziger Bram Esser ontsluit en ontmoet (onbekende) plekken, ontwikkelingen, evenementen en personen in de stad). Elke aflevering wordt opgenomen en een dag na de show (in fragmenten) aangeboden op de websites van Platform GRAS en het Dagblad. Daarbij heeft RTV Noord, de regionale omroep van Groningen, aangegeven de registratie te willen ontsluiten via hun webkanaal, hetgeen het bereik verder zal vergroten.

In 2015 wil GRAS een grotere nadruk leggen op de agenderende en prikkelende doelstelling die eveneens in Stand van Stad besloten ligt. Dat gebeurt onder meer door een directe lijn te trekken tussen de talkshow en het elders in dit projectplan omschreven Urban Leaks. Daarbij zullen de uitkomsten van dit 'ruimtelijk journalistieke project' (mede) een landingsplaats krijgen in de show. Dat gebeurt in woord, maar zeker ook in beeld. De 'meerwandige projectiemogelijkheden' van Zaal 2 bieden daarbij de mogelijkheid voor het groot(s) presenteren van infographics, animaties en 'statisch beeld'. In de visualisatie zal de redactie nauw samenwerken met het Forum Medialab en talentvolle (grafisch) ontwerpers. Zo wil Stand van Stad een platform zijn voor nieuw talent afkomstig uit het brede veld van de creatieve industrie. In totaal telt Stand van Stad in 2015 acht afleveringen: vier vóór de zomer en vier in het najaar.

3. URBAN LEAKS

Onder de titel Urban Leaks bedrijft GRAS 'ruimtelijke onderzoeksjournalistiek'. Het staat in de traditie van projecten die, al dan niet met een knipoog, op een kritische hands on manier ruimtelijke ontwikkelingen in Groningen aan de kaak stellen; vaak met een bijzondere vorm en nadrukkelijk aanwezig in de openbare ruimte. Urban Leaks is ontstaan vanuit de constatering dat de noodzakelijke verandering in onze omgang met ruimtelijke vraagstukken alleen kan ontstaan wanneer we vastgeroeste gedachten en structuren definitief neerhalen en openheid geven over problemen en misstanden. Re-

Doel: een breed publiek informeren over ruimte, cultuur en creatieve industrie in de stad Groningen; podium voor ontmoeting; agenderen en prikkelen

Doelgroep: inwoners van de stad en regio Groningen

Aantal deelnemers/bezoekers: per aflevering 120 – 160, aangevuld met >500 online kijkers per aflevering

Planning: Stand van Stad kent jaarlijks acht afleveringen: vier voor de zomervakantie (januari – april) en vier in het najaar (september – december). De show vindt plaats op de derde of laatste zondag van de maand

Locatie: Zaal 2, Groninger Forum, Hereplein 73 Groningen

Publiciteit: reguliere publiciteitskanalen Groninger Forum en Platform GRAS; voor-aankondigingen in het Dagblad van het Noorden en de Gezinsbode; online teasers; social media

Bekendmaking resultaat: een dag na afloop wordt Stand van Stad integraal en 'opgeknipt' aangeboden op de websites van Platform GRAS en het Dagblad van het Noorden.

Partners: Stand van Stad wordt gemaakt door Platform GRAS en het Groninger Forum. Sinds eind 2014 is het Dagblad van het Noorden aangeschoven als mediapartner. De redactie wordt gevormd door Jolijn Peters en Peter Michiel Schaap (GRAS), Herman Meijer en Luchiena Lanjouw (Forum), presentator Bram Douwes, redacteur Maarten Praamstra, beeldredacteur Albert Hidding en freelance programmamaker en projectleider Barbara van Velsen

Doel: (kritisch) agenderen ruimtelijke ontwikkelingen; fact-checking; aandragen alternatieve oplossingsrichtingen

Doelgroep: algemeen publiek, bestuur, politiek en vakpubliek

kenen we daar niet mee af, dan zullen alternatieven moeite blijven houden om door te werken naar de praktijk. Daarnaast constateert GRAS dat de noordelijke media hun onderzoeksjournalistiek – of wat daar nog van over is – liever richten op smeulige thema's dan op de ruimtelijke ontwikkeling van stad en regio.

Urban Leaks gaat verder dan alleen het blootleggen van misstanden, opgaven en 'werkelijkheden'. Het checkt feiten, toetst beelden aan de werkelijkheid en draagt oplossingen aan. Voorts belicht het projecten, activiteiten en partijen die nieuw perspectief en nieuwe energie bieden. Wat dat betreft is het geen negatief zeurderig platform maar een plek voor agendering, oplossingen en inspiratie. De nadruk ligt op opgaven en initiatieven die tot op heden nog maar beperkt de aandacht kregen. Zo is in 2014 gefocust op de aardbevingsschade in de stad – die overigens door velen nog wordt ontkend – en is inzicht gegeven in de enorme mogelijkheden die bestemmingsplannen geven om de (binnen) stad letterlijk vol te bouwen met goedkope woonruimte voor jongeren. Gevolg: geen groen meer op binnenterreinen, een aantasting van het woongenot en het wegvallen van 'zachte waarden' als licht en uitzicht.

In 2015 wil GRAS door met Urban Leaks. Dit doen we met (nieuwe) partners als MIES Lab¹, het Dagblad van het Noorden en de brede redactie van Stad van Stad. We trekken een directe lijn tussen Urban Leaks en de maandelijkse talkshow waarbij de laatste gaat dienen als landingsplaats voor de resultaten. Mogelijke onderwerpen zijn de traditionele omgang met het (veelal leegstaande) gemeentelijk vastgoed; het stilvallen van de stedelijke woningbouwcorporaties en de gevolgen daarvan voor de huisvesting van bijzondere groepen; de manier waarop architecten en ontwerpers letterlijk misbruikt worden door een nieuwe generatie opportunistische ontwikkelaars; het hard achteruit lopende beheer van de openbare ruimte; mogelijke alternatieven voor de eindeloos lege nieuwe bedrijventerreinen Westpoort en Roodehaan en een pleidooi voor het behouden van zachte waarden en programma dat 'organisch' is ontstaan op plekken, getroffen door de crisis. Voorts wil Urban Leaks aansluiten op de meer sociale en economische agenda van MIES Lab dat onder meer pleit voor real life experimenten op het vlak van het basisinkomen. In lijn van onze missie voor 2015 vraagt Urban Leaks bovendien aandacht voor oude waarden en structuren die hun betekenis nog lang niet verloren hebben maar onder invloed van de huidige tijdgeest toch ondergesneeuwd zijn of worden weggezet als belegen en achterhaald. Kortom, we vieren en omarmen dat wat goed was en is en scheiden dit van die structuren en instrumenten die inderdaad hun langste tijd hebben gehad.

UrbanLeaks maakt gebruik van de vele openbare, statistische data (zoals die van het bureau O&S van de gemeente Groningen), verbindt deze en gaat nadrukkelijk ook zelf op onderzoek uit. Daarnaast staat het open voor (anonieme) tips en 'lekken' over misstanden, problemen en gevoelige informatie. Urban Leaks onderzoekt, checkt, traceert, belt, interviewt, diept uit, spreekt en associeert. Daarbij zal veelvuldig gebruik worden gemaakt van het ontwerp als een middel om te verbeelden en alternatieven aan te dragen: van alternatieve inrichtingen en verkeersoplossingen tot (toekomstige) leegstands- en eigendomskaarten. Naast 'landingsplaats' Stand van Stad worden met het Dagblad van het Noorden afspraken gemaakt over een coalitie waarbij GRAS profiteert van het brede publieksbereik van de krant en het Dagblad van de inhoud van Urban Leaks. Naast een item in Stand van Stad en brede aandacht in de media wordt het uiteindelijke resultaat van iedere zoektocht verrat in woord en beeld: van infographics tot een duidend essay waarin de brede resultaten worden verrat. Deze 'onderbouwingen' krijgen een plek op de GRAS website.

4. GRAS KENNISBOO(S)T

Als de afgelopen (crisis)jaren iets bewezen hebben, dan is het wel dat we altijd nieuwsgierig moeten blijven en open dienen te staan voor nieuwe ideeën en inzichten. En laat dát nu precies het idee zijn achter de Kennisboo(s)t, de GRAS-variant op de Summer School, maar dan in de herfst.² In een kleine week komen talloze kenners langs om hun verhaal over stad en landschap te delen. Zo stillen we de honger van de Groninger ontwerpwereld naar nieuwe kennis en inspiratie en ontstaat een interdisciplinaire grabbelton in festivalformat met input van stadsmakers, stadssociologen, architectuurhistorici, ontwerpers en ruimtelijke wetenschappers. Het concept is simpel: GRAS vraagt 15 tot 20 sprekers om hun 'beste college' te komen geven of inzicht te bieden in recent(e) projecten of onderzoek. In tegenstelling tot de Boumalezing hoeft het niet te gaan om een uniek verhaal. Vijf dagen lang vinden gemiddeld vier lezingen per dag plaats. Het aantal toehoorders is bewust klein zodat een goede dialoog kan ontstaan tussen 'docent en toehoorders'. Bij de programmering hanteert GRAS een aantal themalijnen die aansluiten op actuele ruimtelijke plannen of ontwikkelingen in de stad en regio Groningen. Zo is het plan in 2015 aan te haken op de intentie van de stad om nieuwe corporaties op te richten. Andere mogelijke lijnen zijn alternatief leegstandsbeheer, de aanstaande ontwikkeling van het Groninger stationsgebied, bouwen in het bevingengebied en de Healthy City. Na het recente afscheid van de stedelijke welstandscommissie en het opheffen van het Kwaliteitsteam van de Regio Groningen -

1 MIES Lab is een initiatief van o.a. econoom Ronald Mulder, social entrepreneur en TEDx Groningen organisator Lykle de Vries en grafisch ontwerper en projectmanager Jan Willem Wennekes. MIES staat voor Maatschappij voor Innovatie van Economie en Samenleving en werkt toe naar concrete sociaal-economische experimenten, bijvoorbeeld op het vlak van het basisinkomen en alternatieve (wijk)economieën.

2 De naam Kennisboo(s)t verwijst naar de CiBoGa-boot, het onderkomen van Platform GRAS.

Aantal deelnemers/bezoekers: n.v.t.

Planning: verspreid over het jaar

Locatie: n.v.t.

Publiciteit: oproep via lokale media; persbericht; GRAS-website en digitale nieuwsbrief

Bekendmaking resultaat: online; persbericht; onderdeel van Stand van Stad

Partners: MIES Lab; redactie Stand van Stad; het Dagblad van het Noorden; de Groninger Gezinsbode

Doel: inspiratie vakgemeenschap; onderstrepen belang architectuur- en stedenbouwgeschiedenis voor huidige opgaven

Doelgroep: (aankomende en/of afgestudeerde) studenten; architecten; professionals actief in stadsontwikkeling en aanverwante disciplines; architectuurhistorici en belangstellenden

Aantal deelnemers/bezoekers: max. 40 per lezing, totaal ca. 650 - 800

Planning: derde en vierde week van oktober 2015

Locatie: CiBoGa-boot, Bloemensingel 1001, Groningen

Publiciteit: reguliere publiciteitskanalen GRAS; persbericht en publiciteitskanalen van de partners.

Assen wil GRAS tot slot aandacht vragen voor (nieuwe vormen van) kwaliteitsborging.

In lijn met de missie voor 2015 zoekt GRAS naar een goede mix tussen 'oudgedienden en jong talent'. Hoewel het nog veel te vroeg is voor een definitieve line-up, denkt GRAS bijvoorbeeld aan Dick Janssen (over nieuwe corporaties en andere financieringsvormen voor sociale woningbouw), Edwin Oostmeijer (over 'de andere projectontwikkelaar'), Koen van Velsen (over zijn station in Breda en de ontwikkeling van stationsgebieden), Dirk Sijmons (over de geschiedenis en toekomst van kwaliteitsborging), Raoul Beunen (over het succes en het falen van de Nederlandse ruimtelijke ordening), Rosalie van Dam en Irini Salverda (over zelforganisatie en burgerschap) en Kees Christiaanse (over de plannen voor het Olympisch Park in Londen en andere projecten op het vlak van de Healthy City).³ Voor de definitieve programmering zal worden samengewerkt met de Vereniging tot Bevordering der Bouwkunst, de BNA kring Groningen, kenniscentrum Noordruimte en de leerstoelgroep Architectuur- en Stedenbouwschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast consulteert GRAS de lezinggevers van de Kennisboo(s)t 2014, doen we een oproep binnen ons netwerk en kijken we of we met tijdschrift Noorderbreedte een of twee lezingen kunnen invullen rond ontwikkelingen in het landelijk gebied.

De Kennisboo(s)t is in de eerste plaats bedoeld voor architecten, ontwerpers, professionals actief in stadsontwikkeling en aanverwante disciplines en studenten. Maar natuurlijk zijn ook andere geïnteresseerden van harte welkom. Hoofddoel is het stimuleren en inspireren van onze bezoekers. Daarnaast viert de Kennisboo(s)t de opleiding Architectuur- en Stedenbouwschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen (RuG) die vanaf de jaren 80 van de vorige eeuw onder Ed Taverne van grote betekenis is geweest voor het Nederlandse architectuurklimaat en niet in de laatste plaats voor Groningen en Platform GRAS. Kenmerkend voor de opleiding: dicht op de praktijk, een brede blik, aandacht voor de geschiedenis én de opgaven van vandaag en nieuwsgierigheid naar het werk/onderzoek van aanverwante disciplines. Met haar diverse programma eert de Kennisboo(s)t deze benadering van de architectuur- en stedenbouwschiedenis die, in een tijd waarin disciplinaire grenzen steeds verder vervagen, van grote waarde is. Net als bij de editie van 2013 streeft Platform GRAS in 2015 naar een koppeling met het Architectuur Filmfestival Rotterdam waarbij het weekend na (of in het midden van) de Kennisboo(s)t wordt gereserveerd voor een selectie films en documentaires uit het Rotterdamse festival. Ook zet GRAS in op een koppeling met de pop-up bar Die Kantine waarmee vorm gegeven kan worden aan het sociale programma tijdens het 'lezingenfestival'.⁴ Uit ervaring blijkt dat dergelijke combinaties bijdragen aan het publieksbereik. Ze zorgen voor meer massa, levendigheid en dynamiek.

5. AFFRiG

In 2011 was Groningen de eerste officiële dependance van het Architectuur Film Festival Rotterdam. Na een eerste jaar met behoorlijke bezoekerscijfers keerde het AFFR in 2013 terug, deels als onderdeel van de GRAS Kennisboo(s)t. Tien films uit het Rotterdamse programma werden vertoond, met een meer dan uitstekende opkomst en zeer positieve reacties van het publiek en medeorganisator Forum Images. GRAS gelooft in de combinatie Kennisboo(s)t en AFFRiG, waarbij iG natuurlijk staat voor 'in Groningen. Waar het eerste project zich vooral toespitst op nationale inspiratie en de lokale/regionale opgave, ontsluit het AFFR vooral internationale kennis over steden en architectuur. Bovendien bedient het zich van een van de meest toegankelijke media: film. Dit helpt om een (nog) breder publiek te betrekken bij de thematiek van stedelijke en ruimtelijke ontwikkelingen. Daarbij is GRAS er met het AFFR van overtuigd dat er '...in een tijd van grote en vaak complexe opgaven op het vlak van energie, verstedelijking, voedselproductie en klimaatverandering veel behoefte is aan verhalen die de complexiteit ontwarren en inspiratie en houvast bieden.'

GRAS en de AFFR-organisatie hebben de intentie uitgesproken ook in 2015 samen te werken. Opnieuw zal uit het totale aanbod een selectie worden gemaakt van acht tot tien films. Dit geschiedt o.a. aan de hand van de thematische lijnen van het jaarprogramma, de inhoud van de Kennisboo(s)t en (toekomstige) actuele opgaven of vraagstukken uit de stad en regio. Het AFFRiG zal ca. twee weken na het Rotterdamse hoofdfestival (8 – 15 oktober) plaatsvinden, met een concentratie in het weekend van 17 en 18 of 24 en 25 oktober. In Groningen zoekt GRAS een partnership met het Groninger Forum (waarin Filmhuis Images inmiddels is opgegaan) en Kino Klandestino dat onverwachte films op geheime locaties in Groningen programmeert. Vooral in de samenwerking met Kino Klandestino wil GRAS een aantal films uit het programma vertonen op themagebonden locaties in (of buiten) de stad. Geheel in lijn met eerdere Kino Klandestino-voorstellingen wordt de locatie pas enkele uren van tevoren bekend gemaakt. Zo wordt het filmbezoek nog meer een beleving en hopen we een (nog) bredere doelgroep te bereiken. Met de locatievoorstelling voegt GRAS een extra dimensie toe en laten we het publiek bovendien bijzondere, vervreemdende en soms heel kansrijke maar onbekende plekken in de stad ontdekken. De omgeving dient daarbij letterlijk als context of achterdoek. Naast de filmzalen van het Forum wordt de gehele stad zo tot een potentieel tijdelijk filmpodium. Daarnaast wil GRAS in lijn met de plannen van het AFFR bezien of sommige films de vorm kunnen krijgen van een Secret Home

Bekendmaking resultaat: lezingen worden opgenomen (audio) en gedeeld via de GRAS website. Hetzelfde geldt voor eventuele slides en andere presentaties.

Partners: Vereniging tot Bevordering der Bouwkunst; BNA kring Groningen; Kenniscentrum Noordruimte; leerstoelgroep Architectuur- en Stedenbouwschiedenis Rijksuniversiteit Groningen; Tijdschrift Noorderbreedte; Academie van Bouwkunst

Doel: (inter)nationale inspiratie voor regionale en lokale ruimtelijke vraagstukken; versterking programma Kennisboo(s)t

Doelgroep: algemeen publiek; bezoekers GRAS Kennisboo(s)t

Aantal deelnemers/bezoekers: 500 – 800

Planning: 17 en 18 of 24 en 25 oktober 2015, met uitwijkmogelijkheid naar de dagen rond deze weekenden

Locatie: Filmzalen Groninger Forum; onverwachte, bijzondere plekken in de stad

Publiciteit: het project maakt gebruik van de publiciteitskanalen van het AFFR, het Groninger Forum en Kino Klandestino; een speciaal vormgegeven flyer die gecombineerd met het Kennisboo(s)t programma wordt verspreid in de stad en verzonden naar GRAS-relaties

Bekendmaking resultaat: n.v.t.

Partners: AFFR organisatie; Groninger Forum; Kino Klandestino; Stukafest Groningen

³ Een deel van de genoemde sprekers stond ook in 2014 al op het wensenlijstje maar kon helaas niet in de periode van de Kennisboo(s)t 2014. We hevelen ze over naar de 2015 editie, al dan niet met nieuwe thema's en onderwerpen.

⁴ is een Pop-Up bar, restaurant en netwerkplek met een klein beetje inhoud dat steeds in een ander leegstaand maar kansrijk gebouw in Groningen opduikt. Die Kantine is een initiatief van een vriendengroep met een passie voor vernieuwing en verandering in de stad.

Cinema. Een aantal huiskamers wordt hierbij omgebouwd tot een tijdelijke (kleine) bioscoop. Bezoekers komen zo letterlijk bij elkaar op bezoek. Dit is niet alleen een bijzondere twist in het festivalprogramma, ook wordt de stad zo nog meer het podium en kunnen wellicht andere doelgroepen bereikt worden, waaronder de enorme studentenpopulatie in de stad. In Groningen zou daarbij een link gelegd kunnen worden met de organisatie van Stukafest: het Studentenkamerfestival dat sinds 2007 een vergelijkbaar concept hanteert, alleen dan op het vlak van kunst, literatuur, cabaret en muziek.

Aangezien het AFFR-programma op het moment van schrijven nog niet bekend is, is het nog niet mogelijk inzicht te bieden in de te vertonen films. In de eerste helft van 2015 zal hier meer duidelijkheid over ontstaan. Wat betreft de publiciteit profiteert het AFFRiG van de middelen van het AFFR, het Groninger Forum en de inmiddels brede 'supportersschare' van Kino Klandestino. Daarbij zal het filmprogramma naar voorbeeld van de 2013-editie integraal aangeboden worden met het Kennisboo(st) programma. Zo worden filmbezoekers verleid ook lezingen te bezoeken en vice versa en ontstaat een week lang een prachtig programma vol inspiratie en reflectie op stedelijke vraagstukken, gebruikmakend van diverse media.

6. PITCH!

Het netwerk is een niet te onderschatten kracht, een die in tijden als deze alleen maar aan betekenis wint. Velen zijn op zoek naar nieuwe wegen, nieuwe contacten, nieuwe inzichten en inspiratie. Daarbij valt in een ongedwongen sfeer vaak meer te regelen – of in ieder geval andere zaken – dan in een formele situatie. GRAS erkent het belang van het netwerk en heeft er ook altijd specifieke programmaonderdelen voor ontwikkeld. Vaak ging het daarbij om combinaties van 'inhoud en ontspanning' zoals de interdisciplinaire Qlub-meetings en de negentien Pecha Kucha-avonden die GRAS vanaf 2008, als een van de eerste in Nederland, organiseerde.

Na negentien edities is GRAS met Pecha Kucha gestopt om weer ruimte te maken voor een nieuw format. De opvolger heet Pitch!, een crowdfundingplatform, gericht op de creatieve industrie en vernieuwende concepten voor stad, landschap en leegstaand vastgoed. Pitch! biedt net als z'n voorgangers een podium voor nieuwe initiatieven en ideeën. Daarnaast fungeert het als netwerkplek en markeert het door de locatiekeuze bijzondere, kansrijke, onbekende of in onbruik geraakte gebouwen of gebieden in Groningen. Geen gewone zaaltjes dus, maar inspirerende omgevingen. Pitch! is echter vooral een real life crowdfundingpodium waar ontwerpers, creatieve ondernemers, designers etc. geld kunnen inzamelen voor hun idee. Daarmee wijkt het af van traditionele projectfinanciering maar ook van bekende crowdfundingplatforms als Kickstarter en Voordekunst waar de werving geschiedt achter het beeldscherm. Het contact tussen initiatiefnemer en geldschieter is digitaal. Pitch! maakt crowdfunding persoonlijk en tastbaar.

In 2013 en 2014 heeft Platform GRAS succesvol geëxperimenteerd met de nieuwe Pitch-vorm, eerst noodgedwongen als onderdeel van de talkshow Stand van Stad.5 Momenteel zijn we druk doende met de eerste volwaardige editie. Samengevat ziet het er als volgt uit: bezoekers van Pitch! kopen een toegangskaart. De helft van het entreebedrag gaat in de pot. Verder krijgen Pitch!-bezoekers de kans om vooraf te dineren. De opbrengsten van het diner gaan ook voor de helft in de pot. Ook alle inkomsten uit de drankverkoop worden 'afgeroomd'. Zo ontstaat een letterlijk 'bij-elkaar-gegeten-en-ge-dronken' budget dat dezelfde avond nog gekoppeld wordt aan een of meerdere initiatieven op het vlak van ontwerp, design, multimedia etc. Per avond is ruimte voor vijf pitches. Hierbij wordt vastgehouden aan het Pecha Kucha-format: korte presentaties van maximaal 6min40sec. In tegenstelling tot de Pecha Kucha mag de pitcher alle middelen inzetten om zijn/haar idee te promoten: beeld, geluid, geur, uitproberen van prototypes door het publiek etc. Na afloop stemmen de aanwezigen en wordt de pot verdeeld. De winnaar(s) ontvangen hun investering onder enkele voorwaarden over verantwoording en verslaglegging. Overigens is Pitch! geen open podium. Vooraf wordt gecheckt of de initiatieven realistisch/haalbaar zijn: zowel conceptueel, organisatorisch als financieel. Daarmee kan het gedoneerde geld ook echt een investering zijn.

In 2015 wil GRAS Pitch! ook inzetten voor het genereren van interessante nieuwe initiatieven voor leegstaand vastgoed. Waar het winkelvastgoed in de Groninger binnenstad weer wat aantrekt, mede doordat ondernemers en gebouweigenaren het tijdelijkheid/pop-up 'trucje' langzaam zelf door beginnen te krijgen, richten we onze pijlen op het vastgoed wat nog letterlijk muurvast zit. Het gaat hier onder meer om gebouwen in bezit van de gemeente of de corporaties op plekken die ooit voor (traditionele) woningbouw waren bestemd. Daarnaast gaat het om leegstaand (religieus) erfgoed, scholen en kantoren. Pitch! kiest deze gebouwen als podium, nodigt gegadigden uit om met plannen te komen en helpt ze, dankzij de opbrengsten van de Pitch! avond ook op weg. Als vanzelfsprekend werkt GRAS hierin nauw samen met de gebouweigenaren. Daarbij heeft de gemeente reeds aangegeven zeer geïnteresseerd te zijn in het idee. Daarnaast is rond dit plan een coalitie gesloten met Ruimte in Stad dat op initiatief van de gemeente leegstaande ruimte en initiatieven bij elkaar brengt. Verder zoekt GRAS nog samenwerking met het Groninger Monumentenfonds dat veel ervaring heeft met de herbestemming

Doel: crowdfunding, op een andere manier dan de gebruikelijke conferentie; netwerksessie of lezing; ideeën en inspiratie bieden aan een breed publiek; een podium bieden aan architecten, stedenbouwers en mensen uit andere beroepsgroepen om plannen, visies en/of passies te presenteren; netwerkgelegenheid bieden; kennisuitwisseling faciliteren

Doelgroep: inwoners van Groningen (stad en regio); bestuurders; politici; vakpubliek; (jonge) creatieven

Aantal deelnemers/bezoekers: 100 - 250

Planning: de eerste aflevering vindt plaats in het weekend van 11 of 12 april 2015 en zal onderdeel worden van de Mini Maker Faire. De tweede editie staat gepland voor eind september/begin oktober 2015 en valt samen in het Ebbinkkwartier, het 'culturele kwartier' van Groningen of het terrein van de voormalige Suikerfabriek

Publiciteit: reguliere publiciteitskanalen van GRAS en projectpartners; agenda; internetsite; flyers; lokale en regionale media; landelijke media

Bekendmaking resultaat: via de GRAS website

Partners: Ruimte in Stad; Start-up weekend; Die Kantine; Stichting MF050; House of Design; Oestergenootschap Groningen; Centrum Beeldende Kunst Groningen; De Smaak van het Noorden

5 In 2013 zag GRAS zich genoodzaakt beide Pitch!-avonden te annuleren nadat het Groninger Forum plotseling afhaakte als partner van Stand van Stad. Ook in 2014 bleek dit voor een editie nog nodig. Inmiddels is het Forum weer volwaardig toetreden als partner en is de continuïteit van Stand van Stad geborgd. Wel kreeg Pitch! tijdens Stand van Stad een eigen rubriek waarbij verschillende 'makers' hun idee kwamen pitchten en geld werd ingezameld bij het publiek.

van erfgoed.

GRAS werkt bij de organisatie verder samen met Start Up Weekend Groningen (gericht op het ontdekken, coachen en verbinden van initiatieven tot kansrijke ideeën en concepten), de Stichting MF050 (organisator van de Mini Maker Faire Groningen), House of Design (het Groninger designplatform) en 'cateringpartner' De Smaak van het Noorden. Verder heeft GRAS de ambitie de Pitches zoveel mogelijk te koppelen aan andere initiatieven, zoals bijvoorbeeld pop-up bar en restaurant Die Kantine dat lege, kansrijke locaties voor een dag of een weekend omdoopt tot een pop-up café/restaurant. Daarnaast wil GRAS bezien of in 2015 ook het Centrum Beeldende Kunst betrokken kan/wil worden. Verder wil GRAS een link onderzoeken met het Oestergenootschap Groningen: een particulier initiatief dat zich ten doel heeft gesteld proactief en zonder formaliteiten giften te doen aan kansrijke projecten en activiteiten op het vlak van kunst, cultuur en de maakindustrie. Samen met dit genootschap kan de 'gift' substantiëler worden. Onderzocht wordt nog in hoeverre het project kan profiteren van de door GRAS verkregen ANBI status die gevers aanzienlijke fiscale voordelen biedt. GRAS laat zich hierin begeleiden door Artpreneur, gespecialiseerd in de mogelijkheden die de zogenaamde Geefwet biedt.

In het jaar 2015 wil GRAS twee Pitches organiseren waarbij de eerste in het weekend van 11 en 12 april zal samenvallen met de Maker Faire Groningen. Hiermee sluit GRAS aan op het bestaande succes van de Maker Faire. Bovendien past de doelstelling van Pitch! goed bij het 'makerspodium' dat de Maker Faire biedt. De tweede editie zou eventueel gekoppeld kunnen worden aan de jaarlijkse bijeenkomst van het Oestergenootschap, eind september of begin oktober 2015. Hoewel GRAS zich wat betreft de programmering in de eerste plaats zal richten op ideeën uit haar primaire 'verzorgingsgebied' (stad en regio Groningen) staat Pitch! open voor initiatieven elders in het land. Initiatiefnemers worden daarbij geworven via het bestaande GRAS-netwerk en de netwerken van de bovenstaande (beoogde) partners.

7. (PUBLIEKS)DEBATTEN

Platform GRAS organiseert ieder jaar tenminste twee publieksdebatten rond actuele ruimtelijke thema's, toegespitst op de stad en regio Groningen. Deze debatten zijn niet per se 'een zaaltje met bezoekers, een panel en een voorzitter'. Sterker, het debat anno 2015 moet in onze ogen meer zijn dan dat. Zeker daar in een traditioneel (publieks)debat de degens vaak maar even gekruist worden om vervolgens weer over te gaan tot de orde van de dag. Daarbij lijdt Groningen van oudsher aan een wat bijzondere debatcultuur die externe voorzitters wel eens aan het twifelen bracht: 'Waarom zeggen ze hier niets, waarom is de zaal zo stil terwijl er toch stevige dingen worden gezegd? Ligt het aan mij?' Het antwoord is nee. De Groninger debatteert namelijk niet in een zaaltje en ontbeert Rotterdamse branie. Hij hoort aan, vormt een mening en komt pas later los. Traditionele debatten in Groningen bekijken dan ook niet tot nauwelijks en zorgen doorgaans op de avond zelf voor weinig beweging. Daarvoor is meer massa en zwaarder geschut nodig.

GRAS giet het debat daarom vaak in een andere vorm. Dat kan een klaagavond zijn waarbij bezoekers ongenueanceerd hun mening mogen uiten of wordt gebruik gemaakt van geregisseerde interupties die het ijs moeten breken. Ook werkt GRAS graag met visiting critics die als buitenstaander een beeld vormen van de stad. Verder heeft GRAS de ervaring dat het debat ook aangezwengeld kan worden door het te koppelen aan een andere 'opruimende' projectvorm. Zo slaagde GRAS er met CASA Arnhem in om via de pseudo-documentaire De Nuloptie het debat over de totstandkoming van het Groninger Forum van een stevige, nieuwe impuls te voorzien. Hetzelfde lukte met de Nieuwe Loeks: een lokaal sufferdje over de zin en onzin van de creatieve industrie waarin de draak werd gestoken met de dikwijls misplaatste referenties naar wereldsteden als Berlijn of New York. In 2014 organiseerde GRAS in lijn met deze experimenten een Ruimtelijk Vierkiezingsdebat waarbij niet de politici de hoofdrol vervulden maar een groep jonge ontwerpers, beleidsmakers, ontwikkelaars en 'stadsmakers'. Hierbij zat de politiek op de publieke tribune.

Platform GRAS zal, net als voorheen, doorgaan met het aanscherpen dan wel uitdiepen van het debatformat. Daarbij heeft wordt binnen dit projectplan ruimte geboden aan twee publieksdebatten, in welke vorm dan ook. Uitgangspunt is om qua thematiek aan te haken op onderwerpen die, al dan niet zijdelings, ook elders in het programma een plek hebben; dit om de coherentie van het geheel en wellicht ook de effectiviteit van het agenderen van thema's te vergroten. Daarnaast blijft er ruimte voor de actualiteit en kunnen de hieronder geformuleerde thema's sneuvelen om plaats te maken voor meer actuele onderwerpen.

Voorlopig wordt gedacht aan een debat over de opbrengsten van de crisis en de wijze waarop de waarden die de laatste jaren ontwikkeld zijn bestendig kunnen worden. Zo hebben veel terreinen, in eigendom van de gemeente of de corporaties en ooit aangekocht voor de ontwikkeling van woningen, de laatste jaren kunnen 'rijpen'. Mede dankzij leegstandsbeheer/anti-kraak is nieuw programma ontstaan. Kunnen we de krenten uit de pap halen en deze tot een volwaardig onderdeel maken van nieuwe planontwikkeling? En op welke waarde schalen we de leegte? Moeten we als de markt weer wat aantrekt terreinen in de (binnen)stad, zoals het zogenaamde CiGoGa-terrein gaan volbouwen of omarmen we de kwaliteit zoals deze nu is ontstaan? En zo ja, hoe los je dit ook in financieel en boekhoudkundig opzicht op? Een tweede debatoptie haakt aan op de nieuw te formuleren Woonvisie van de gemeente en mikt op de wens en ambitie van de stad om meer ruimte te geven aan nieuwe corporaties, vooral

Doel: stimuleren van het debat en kennis-/meningsvorming over de ruimtelijke ontwikkeling van de stad en regio Groningen

Doelgroep: inwoners Groningen (stad en regio); bestuurders; politici; vakpubliek

Aantal deelnemers/bezoekers: 70 – 100 per aflevering

Planning: eerste kwart 2015, derde/ vierde kwart 2015

Locatie: afhankelijk van het thema

Publiciteit: GRAS (digitale) nieuwsbrief; website; flyers; lokale, regionale en sociale media

Bekendmaking resultaat: afhankelijk van de vorm wordt verslag gedaan op de GRAS-website. Wanneer technisch mogelijk worden debatten gefilmd/ opgenomen en gedeeld via de GRAS website

Partners: Politiek en Cultureel Debatcentrum Dwarsdiep

bedoeld om nichemarkten te bedienen en het gat te vullen dat is ontstaan tussen sociale huur en commerciële huur. Hoe pakken we dit aan? Moet de markt zijn gang gaan of moet de stad het initiatief toch weer meer naar zich toetrekken? Welke instrumenten en middelen heeft een gemeente om een dergelijke innovatie te stimuleren? En is er zo langzamerhand geen ruimte voor een Carex-plus, ofwel een leegstandsbeheerder die niet alleen tijdelijk beheert maar juist waarde toevoegt en ook de stap maakt naar ontwikkeling?

Voorts liggen er nog een aantal onderwerpen uit 2014 die onder invloed van de actualiteit nog niet aan de orde zijn geweest maar hun relevantie niet hebben verloren. De eerste betreft een debat over de opbrengsten van het Groningse inspiratiefestival Let's Gro dat in november 2014 z'n tweede editie beleeft. Is het aan de gemeente om dit soort zaken te organiseren? Levert het de stad nu echt wat op? Verdient het navolging? Daarnaast houdt GRAS aandacht voor een debat over het hard achteruitlopen van het beheer waarbij de investeringen in de hoogwaardige openbare ruimte die in de jaren 90 van de vorige eeuw (inter)nationaal gezien sterk aan het eroderen zijn. Zijn we in de stad de grote waarde van deze plannen vergeten? Waarom vinden steeds meer ingrepen hapsnap plaats? Waar is de regie? En hoe kan de stad, ondanks de noodzaak tot bezuinigingen, toch het beheer en onderhoud op peil houden? Licht hier een opgave voor nieuwe wijk-/stadsbedrijven en kunnen bewoners wellicht zelf meer doen? Tot slot ligt er ook nog een optie voor een debat naar aanleiding van de Provinciale Statenverkiezingen in maart 2015. Dit zou een aanleiding kunnen zijn voor de agendering van de samenwerking tussen stad en provincie op het vlak van architectuur en ruimtelijke ordening die de laatste jaren niet bepaald harmonieus te noemen valt. Ook is dit mogelijk een moment om (weer) aandacht te besteden aan de sterk verminderde aandacht voor de regionale kwaliteitsborging na het opheffen van het Kwaliteitsteam van de Regio Groningen - Assen.

Bij de organisatie van haar publieksdebatten werkt Platform GRAS nauw samen met Politiek en Cultureel Debatcentrum Dwarsdiep. Deze samenwerking werkt al jaren goed en inspirerend en zorgt tevens voor een groter bereik en een meer gevarieerde opkomst. Daarnaast staat GRAS open voor andere partners wanneer dit thematisch en inhoudelijk een meerwaarde heeft. Wat betreft de locatie wordt altijd gezocht naar plekken die thematisch aansluiten. De definitieve keuze voor het eerste debatthema, en daarmee ook voor de uiteindelijke vorm en eventuele panelleden, wordt in de eerste maanden van het nieuwe jaar, mede op basis van de actualiteit, gemaakt. Realisatie vindt plaats in het eerste kwartaal. Voor het tweede debat mikt GRAS op het najaar van 2015, mits de actualiteit niet vraagt om een ander moment.

8. NIEUW JONG FRIS OUD GRIJS EN BELEGEN

Groningen kent een rijke ruimtelijke traditie. Samen met Rotterdam en Amsterdam wordt/werd de stad jarenlang beschouwd als een van de laboratoria op het vlak van architectuur, stedenbouw, openbare ruimte en stads- en wijkvernieuwing. Dit is mede te danken aan een generatie 'stadsmakers' die, aangetrokken door het progressieve klimaat, in de jaren zeventig van de vorige eeuw naar Groningen kwam. Veel van hen naderen inmiddels de pensioengerechtigde leeftijd of zijn deze inmiddels gepasseerd. Sommigen beschouwen dit als een welkom moment. Toch wordt alom onderschreven dat met het vertrek van deze generatie een schat aan kennis en ervaring verdwijnt. Bovendien kunnen diverse personen ondanks hun leeftijd nog altijd tot de vernieuwers gerekend worden. 2015 wordt wat dat betreft een bijzonder jaar. Het is het moment waarop stadsbouwmeester Niek Verdonk afscheid neemt. Van alle medewerkers van de stad behoort hij zonder twijfel tot een van de meest bepalende en invloedrijke. GRAS kan en wil dit niet ongemerkt voorbij laten gaan en doet dat met een speciaal project waarin de komende en vertrekkende generatie 'gevierd' wordt.

Zonder een directe relatie te willen trekken, valt het vertrek van de succesvolle generatie 'baby-boomers' samen met een 'dip' in de experimenteerzin van de stad. Natuurlijk zijn er pluspunten zoals het Let's Gro inspiratiefestival, het Wijkbedrijf in de naoorlogse wijk Selwerd en de wens te komen tot een nieuwe architectuurmanifestatie rond de diversiteit van het wonen in de stad. Toch is de glans er wat af. Groningen heeft misschien last van de wet van de remmende voorsprong. Het kan niet meer vertrouwen op de oude instrumenten. Daarnaast kampt de stad met het wegvallen van de investeringskracht van de corporaties. Grote particuliere investeerders heeft de stad nooit gekend. Plat gezegd werd Groningen gebouwd door de gemeente en de corporaties.

Groningen dreigt hierdoor de boot wat te missen. Minder dan voorheen durft het nieuwe wegen te bewandelen. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar in de traditionele omgang met de eigen vastgoedportefeuille en de (tijdelijke) ontwikkeling van het enorme Suikerunierterrein. Ook buiten de stad wordt dit opgemerkt. Zo constateerde de vakjury van de Groninger Dag van de Architectuur (DvdA) in juni 2014 een gebrek aan vernieuwing: 'Groningen heeft een rijke architectuurtraditie en was in het verleden vaak wegbereider. Maar waar is het experimenteerplezier nu te vinden? Wie zijn de pioniers? Wat zegt de afwezigheid van écht vernieuwende architectuurprojecten over de ontwikkeling van Groningen als stad?' De oproep van de jury was niet aan dovemansoren gericht. De verantwoordelijke wethouders beschouwden het als een steun in de rug. De stad heeft nog altijd ambitie, wil graag, maar is zoekende. Daarbij groeit het besef dat het nodig is om weer richting te geven en duidelijke keuzes te maken. Natuurlijk is de rol van de gemeentelijke overheid anders. Maar Groningen moet niet bang zijn om een visie neer te leggen. Sterker, velen hopen dat de gemeente binnen de nieuwe werkelijkheid haar 'oude'

Doel: kennisoverdracht; formuleren nieuwe visies voor de stad voor de langere termijn; agendering en prikkeling

Doelgroep: oude en nieuwe generatie 'stadsmakers'; inwoners van Groningen

Aantal deelnemers/bezoekers: 6 – 9 personen formuleren hun visie. Tijdens de presentatie mikt GRAS op een publiek van 120 – 150

Planning: juni 2015

Locatie: Grand Theatre of Groninger Forum

Publiciteit: reguliere publiciteitskanalen Platform GRAS

Bekendmaking resultaat: via de GRAS website; special over de resultaten in het Dagblad van het Noorden of de Groninger Gezinsbode

Partners: n.v.t.

rol met nieuw elan gaat invullen. Dit in de overtuiging dat zo weer snelheid gemaakt kan worden en de stad weer recht kan doen aan de rijke traditie.

Voor GRAS is dit alles aanleiding om in 2015 een bijzondere meet-up te organiseren voor 'stadsma-
kers van toen' en 'stadsma-
kers van nu'. Het wordt een avond waar symbolisch het stokje overgedragen kan worden. Vanuit de overtuiging dat vernieuwing niet leeftijdsafhankelijk is, dagen we drie 'oude stadsma-
kers' uit om weer een inspirerende stip op de horizon te zetten. Hetzelfde doen we met drie 'nieuwe stadsma-
kers'. Na de zes 'zoekende' crisisjaren waarin bijna niemand het meer aandurfde om grote verhalen te vertellen krijgen allen de opdracht om, los van vigerend beleid, na te denken over de toekomst van de stad. Voor wat betreft de 'oude generatie' kan het beschouwd worden als een 'laatste advies aan de stad'. Overigens kijkt GRAS hierbij verder dan alleen maar naar medewerkers van de gemeente. We mikken op de volle breedte van (nieuwe) 'stadsma-
kers'. Daarnaast houdt GRAS de moge-
lijkheid open om nog drie andere (verrassende) kandidaten toe te voegen die opvallen door een unieke kijk op de stad maar geen directe relatie hebben met het ontwerp, de architectuur en de stedenbouw. We denken bij de 'oude garde' aan oud-stadsarchitect Maarten Schmitt, de huidige Stadsbouwmeester Niek Verdonk en de onlangs gepensioneerde supervisor stedenbouw Tjerk Ruimschotel. Wat betreft de nieuwe garde gaat het om gemeentelijk programmaleider wonen René Asschert, stedenbouwer en European-winnaar Jan Martijn Eekhof en de beoogde nieuwe stadsbouwmeester, de opvolger van Niek Verdonk.

De verschillende kandidaten krijgen ruim de tijd om hun visie vorm te geven. GRAS assisteert de verschillende kandidaten bij het formuleren en visualiseren van hun visies en scenario's. Daarnaast zal in de voorbereiding ruimte zijn voor kleine denktankachtige bijeenkomsten waar de kandidaten hun ideeën kunnen scherpen dan wel toetsen. Een en ander zal landen in een publiek toegankelijke TEDx achtige bijeenkomst onder de voorlopige titel Nieuw, Jong, Fris, Oud, Grijs en Belegen. Deze staat gepland in de periode rond de Dag van de Architectuur. Daarmee maken we een jaar na het kritische rapport van de DvdA jury de cirkel rond. Het ligt voor de hand ook de jury van 2014, bestaande uit Edwin Oostmeijer, Merel Pit en Nienke van de Lune, uit te nodigen. De resultaten van de avond worden als inspiratiedocument aangeboden aan de raad, het college van B&W en de stedelijke corporaties maar ook aan diverse andere instellingen, initiatieven en personen die zich bezighouden met de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Daarbij wordt de collectie van 'punten op de horizon' een document voor de stad.

9. WERKBEZOEKOMDEHOEK | ZU DEN NACHBARN

Gefascineerd door de vaak onbekende economische rijkdom en diversiteit aan creatieve bedrijvigheid/maakindustrie organiseert GRAS sinds 2013 Werkbezoekomdehoek.⁶ Het project legt de economische rijkdom van het Noorden bloot en daagt ontwerpers en andere geïnteresseerden uit om andere vormen van creativiteit te ontdekken. Dit vanuit de overtuiging dat de ontwerpende disciplines – zeker de architectuur en stedenbouw – het in de noodzakelijke herpositionering niet per se moeten hebben van het luisteren naar vakgenoten of het wachten op een opdrachtgever. Nieuwe inzichten ontstaan ook, misschien zelfs vooral, door disciplines te combineren en je te laten verrassen door andere ideeën en praktijken. Daarnaast wil GRAS met Werkbezoekomdehoek dwarsverbanden leggen: verbanden waarin het ontwerp wellicht een bindende rol zou kunnen spelen. Werkbezoekomdehoek speelt onder meer in op een wens van de Groninger architectengemeenschap (specifiek de BNA kring Groningen) om los te breken uit het eigen circuit en meer connectie te leggen met andere vormen van bedrijvigheid. De doelgroep bestaat vooral uit architecten, stedenbouwers, landschappers, designers, bestuurders en beleidsmakers, al zijn ook andere geïnteresseerden van harte welkom.

Na succesvolle bezoeken aan Pezy Product Innovation, CIG Centraal Staal, de Suikerunie en Bionic Technology wil GRAS in 2015 opnieuw tenminste twee werkbezoeken organiseren. Op het wensenlijstje staan bedrijven als betonbouwer HIBEX (die internationaal hoogwaardige prefab bouwelementen levert voor diverse prestigieuze bouwprojecten), Royal Bodewes Shipyards (een van de grote innovatieve scheepswerven nabij de stad Groningen, gespecialiseerd in koopvaardijsschepen, offshore en tankers met een belangrijke duurzame doelstelling) en Huis Veendam dat samen met designer Tjeerd Veenhoven werkt aan allerhande nieuwe toepassingen van de aardappel en diverse andere natuurproducten waaronder duurzaam plaatmateriaal en bio-laminaat. Bij de werkbezoeken gaat het nadrukkelijk om de dialoog tussen de deelnemers en de te bezoeken bedrijven. Daarbij heeft GRAS een voorkeur voor bedrijven waar ook echt productiecapaciteit getoond kan worden en zicht ontstaat op zowel het creatieve als het maakproces.

Naast een bezoek in de stad of regio wil GRAS onder de titel Zu den Nachbarn bij tenminste één werkbezoek de grens over. Directe aanleiding is de opbloeiende samenwerking tussen Groningen en haar Noord-Duitse partnersteden Bremen, Oldenburg en Hamburg waarbij vooral de laatste 'uitpuilt'

⁶ De onbekendheid met de diversiteit en rijkdom van de economie is deels te wijten aan een Gronings minderwaardigheidscomplex. Nog belangrijker is de agrarische oorsprong van de Noordelijke Economie en de bijbehorende veelheid aan kleine netwerken die elkaar slechts bij hoge uitzondering kruisen of raken. Daarbij kent het Noorden van oudsher geen 'leidende' industrie zoals Eindhoven dat bijvoorbeeld wel had met Philips en Tilburg en Enschede met de textiel. Noord-Nederland, en vooral Groningen, kenmerkt zich door een grote diversiteit aan veel kleine en middelgrote spelers die wel bijzonder internationaal georiënteerd zijn. Kenmerkend daarbij is bovendien het ontbreken van een managementgedreven economie. Het Noorden is volgens kenners veel meer ondernemersgericht.

Doel: tonen diversiteit innovatieve bedrijvigheid Noord-Nederland; leggen van nieuwe verbanden; gerichte zoektocht naar inspiratie voor ontwerpdoelgroep; stimuleren internationale uitwisseling

Doelgroep: ontwerpers; architecten; beleidsmakers; algemeen geïnteresseerd publiek

Aantal deelnemers/bezoekers: 40 – 60 per bezoek

Planning: mei 2015 (Hamburg) en juni 2015

Locatie: n.v.t.

Publiciteit: gerichte uitnodiging (ontwerpgroep) en reguliere publiciteitskanalen Platform GRAS (web, digitale nieuwsbrief, persbericht, social media)

Bekendmaking resultaat: twee of drie deelnemers wordt gevraagd een verslag in tekst en beeld te maken dat een plek krijgt op de GRAS website.

Partners: House of Design; organisatie Hafengeburtstag-festival Hamburg; creatieve industrie in regio rond Groningen

van de maakindustrie. Heel specifiek gaat het om een koppeling aan het Hafengeburtstag-festival in Hamburg waar de stad Groningen op verzoek van de Duitse organisatie een of meer programmaonderdelen in zal vullen. Zu den Nachbarn behoort tot een van de kansrijke opties. GRAS mikt bij deze buitenlandse variant Werkbezoekomdehoek op kleine en middelgrote maakindustrie en op bedrijven actief op het vlak van duurzame energie en energietransitie: een sector waar Nederland zeker ten opzichte van de Duitsers nog wel wat in te halen heeft. Het concept zoals boven beschreven blijft verder hetzelfde.

De werkbezoeken worden voorbereid door Platform GRAS, die dankzij een aantal reeds opgedane contacten met bovengenoemde bedrijven/industrieën snel vorm kunnen krijgen. Inhoudelijk wordt samengewerkt met House of Design dat zeker op het vlak van Biobased materiaalproducenten reeds vele contacten heeft en op het vlak van designers en productontwerpers een belangrijk platform is in Noord-Nederland. Voor de internationale component wordt samenwerking gezocht met de organisatie van het Hafengeburtstag-festival en haalt GRAS de contacten aan met de (jonge) Hamburgse ontwerpers- en architectengemeenschap die eind 2012 werden opgedaan tijdens een bezoek aan de Duitse havenstad. Met hen zal gespeurd worden naar passende bedrijven binnen het bovengenoemde profiel. Daarbij mikt GRAS op een herhaling van de 'meet & greet' tussen de Groninger ontwerp-gemeenschap en de groep die we ook in 2012 troffen.

10. VINEXTAFETTE: WORKSHOP WEST

2015 is uitgeroepen tot het Jaar van de Ruimte. Hoewel het bij Platform GRAS eigenlijk ieder jaar 'jaar van de ruimte' is, vinden we dat we hier toch niet zomaar aan voorbij mogen gaan. Zo zal binnen het programma van de Dag van de Architectuur, overigens geen onderdeel van dit projectplan maar wel van het totale GRAS-programma, ruim aandacht besteed worden aan 'de nieuwe era van ruimtelijk handelen' en het thema 'Wie Maakt Nederland' zoals dat door de Jaar van de Ruimte-organisatie is aangedragen. Daarnaast sluit GRAS aan op een landelijk initiatief rond de vijftiendagste verjaardag van de VINEX. Onder de naam Vinextafette zullen op diverse plekken per toerbeurt activiteiten ontwikkeld worden: voor, tijdens en na de Dag van de Architectuur. Het plan is ontstaan na een concrete vraag van de Jaar van de Ruimte-organisatie c.q. het Ministerie van I&M (Hans Leeflang) en is in eerste aanzet uitgewerkt door AIR, CASA, ARCAM, FASadE, GRAS en Architectuur Lokaal. De keus voor de VINEX is daarbij niet vreemd. 2015 valt samen met de tijdshorizon van de VINO en is het officiële opleverjaar van de VINEX. Hiermee ligt ook meteen de belangrijkste reden voor de organisatie van het Jaar van de Ruimte. Want wie neemt het initiatief nu de grootschalige integrale planning vaak niet meer werkt, traditionele partijen zich (noodgedwongen) terugtrekken en de markt nog altijd in een forse dip zit? Zijn dat de wijkinitiatieven, de nieuwe corporaties, de bewonerscollectieven? En wie neemt de regie in het aanpakken van grote nieuwe opgaven op het vlak van verduurzaming, energie, klimaat, krimp en verstedelijking? Kortom: Wie maakt Nederland?

Het idee van de Vinextafette is nog kakelvers. Vandaar dat het wat uitwerking betreft nog niet de concreetheid heeft van andere onderdelen uit dit jaarplan. Hoewel nog volop in ontwikkeling, maakt GRAS zich in ieder geval sterk voor een ware estafette. Dit betekent een nauwe (inhoudelijke) samenwerking tussen de centra waarbij het publiek uit verschillende windstreken wordt uitgedaagd om bij elkaar op bezoek te gaan. We spelen met de gedachte om ook de reis naar de verschillende deelnemende steden tot onderdeel te maken van het project, als ware het een Elfstedentocht langs VINEXlocaties, inclusief VINEXstempelposten en de mogelijkheid om collectief van Vinexlocatie naar Vinexlocatie te fietsen of te rijden. Voorts hoopt GRAS dat de gezamenlijke organisatie van de Vinextafette een opmaat kan zijn voor een hechte(re) samenwerking tussen een aantal architectuurcentra: een Nederlands Architectuur Collectief (NAK) dat de regionale en lokale krachten bundelt.

Wat betreft het Groninger estafetteonderdeel wil GRAS het breder trekken dan (alleen) een vakmatige evaluatie van de gerealiseerde opgave alhier. Geen fietstochten langs de architectuur van de VINEX dus, geen 'vergelijkend warenonderzoek' en geen 'morfologische verkenningen'. Dit is de afgelopen jaren al veelvuldig aan de orde geweest in talloze onderzoeken en publicaties. De blik gaat op de toekomst, de opgaven die de VINEX te wachten staan en de centrale vraag van het Jaar van de Ruimte: Wie maakt de Ruimte? Of in dit geval: Wie helpt de VINEX doorontwikkelen? We leggen de focus daarbij op Groningen West, ofwel de wijken De Held, Gravenburg, Reitdiep en De Buitenhof waar, naast de binnenstedelijke locaties, het grootste deel van de VINEX gerealiseerd is. Voor dit stadsdeel is op initiatief van de bewoners en de gemeente in 2014 in co-creatie een wijkvisie geformuleerd. Deze werd in februari 2014 gepresenteerd op een bijzondere door GRAS georganiseerde avond. De kern van de visie schuilt in acht agendapunten die in de verdere ontwikkeling van het stadsdeel tot 2020 aan de orde zouden moeten komen. Het gaat hier onder meer om thema's rond karakter en leefbaarheid, verkeer en infrastructuur, het bevorderen van de sociale samenhang, de omgang met de nabijgelegen Suikerunie en het versterken van de voorzieningen voor sport en spel.

GRAS wil haar 'etappe' gebruiken om de inhoud van de wijkvisie een stap verder te brengen in een intensieve twee dagen durende workshop. Hierin gaan bewoners en ondernemers uit het gebied met ontwerpers en andere (ruimtelijke) disciplines aan de slag met de acht agendapunten. Zo wordt gepoogd de huidige opsomming van intenties, ideeën en ambities een flinke stap verder te brengen, ditmaal in co-creatie met ontwerpers die hierbij hun waarde kunnen laten zien. Naast een samenwerking met de afdeling Stadsdeelcoördinatie van de gemeente Groningen wil GRAS een aantal collega-

Doel: agenderen rol ontwerpende disciplines in co-creatie processen; stimuleren landelijke samenwerking architectuurcentra; verder concretiseren visie Groningen West

Doelgroep: bewoners Groninger VINEX wijken; ontwerpers

Aantal deelnemers/bezoekers: 50 - 70

Planning: najaar 2015

Locatie: op locatie in een van de Groninger VINEX wijken

Publiciteit: reguliere GRAS publiciteitskanalen; contacten binnen de Westelijke wijken, waaronder de (online) wijkkrant

Bekendmaking resultaat: via de GRAS website

Partners: collega-architectuurcentra; Architectuur Lokaal; afdeling Stadsdeelcoördinatie gemeente Groningen

architectuurcentra uitnodigen kleine teams van ontwerpers/experts af te vaardigen die met de bewoners van West aan de slag gaan. Zo kan team CASA zich bijvoorbeeld bezig gaan houden met de Suikerunie, team AIR met de infrastructuur en team ARCAM met de leefbaarheid. GRAS zal zelf ook een 'Gronings team' formeren. Juist door ook te werken met ontwerpers/kenners uit andere regio's hoopt GRAS op andere, vernieuwende ideeën en vertalingen te komen. Bovendien komt dit ten goede aan het idee van de estafette. Extra ambitie is ook de thematiek van de nieuwe gemeentelijke Woonvisie een plek te geven in de workshop. Hoe past het woningaanbod op de ambities van de gemeente op het vlak van wonen? Hou kunnen we de voorraad meer divers maken?

Bij de organisatie en opzet van de workshop werkt GRAS volgens een beproefd zelfontwikkeld concept dat eerder werd toegepast binnen de interdisciplinaire workshop De Operatiekamer van de Toekomst (2010) en de Court of the Future (2013/2014). Teams bestaan daarbij uit maximaal zeven personen in een goede disciplinaire mix. Ieder team werkt aan een eigen opgave, al wordt gedurende de workshop wel de onderlinge uitwisseling van ideeën gestimuleerd. Gezien de noodzaak het concept nog door te ontwikkelen en het idee verder te laten rijpen mikt GRAS op een realisatie in het najaar van 2015. Waar mogelijk en relevant zal ook gebruik gemaakt worden van het onderzoek dat mede onder de vlag van het Jaar van de Ruimte wordt uitgevoerd door het Planbureau voor de Leefomgeving, de Vereniging Deltametropool, RUIMTEVOLK en de Universiteit van Amsterdam. Wat betreft de locatie mikt GRAS op de Wolkenfabriek, gevestigd in het oude Zeegebouw op het terrein van de oude Suikerfabriek. Het terrein maakt deel uit van de westelijke wijken en biedt een prachtige rauwe en inspirerende workshopomgeving. Ook beschikt het over voldoende faciliteiten, waaronder een volwaardige keuken. Eventueel kan voor de deelnemende teams van buiten Groningen ook overnachting geregeld worden in de wijk of op het Suikerunieterrein hetgeen de beleving waarschijnlijk alleen maar ten goede komt.

11. MOVE: GRAS OP NOORDERZON

GRAS houdt van Noorderzon: het tien dagen tellende Performing Arts Festival in het Groninger Noorderplantsoen. Voor wie het niet kent: noem het de Groningse Parade, alleen dan leuker en openbaar toegankelijk. Voor jaarlijks ruim 150.000 bezoekers behoort het tot een van de beste bestedingen van de nazomer. Voor GRAS biedt Noorderzon een prachtig podium om haar brede doelstelling op het vlak van stad, architectuur, stedenbouw, openbare ruimte en stedelijke cultuur onder de aandacht te brengen van een al even brede (en grote) doelgroep. Dat deden we met grote 'voorstellingen' en projecten als Proef Noord (een samenwerking met het Noord Nederlands Toneel (NNT) en Onix architecten rond regionale voedselproductie), De VAD | Vuilnis Analyse Dienst (een voorstelling/talkshow/performance van Melle Smets en Bram Esser over afval en afvalverwerking) en Spouwhaus (een bouwsoap annex live kluscursus waarbij architecten en ontwerpers in tien dagen tijd en in acht voorstellingen een huis bouwden onder toezien oog van een 80 koppig publiek). Alle GRAS-voorstellingen op Noorderzon waren een (groot) succes met louter uitverkochte voorstellingen.

In 2014 stapte GRAS even af van de voorstelling en sloten we aan op de jaarlijkse opdracht die het CBK tijdens het festival verstrekt aan een jonge kunstenaar/architect/ontwerper. Het CBK adopteerde de door GRAS geformuleerde thematiek van de Smart City. Overigens werkten GRAS en het CBK al eerder samen binnen deze jaarlijks opdracht. Zo werd in 2010 aangesloten op de thematiek van Proef Noord. Geïnspireerd door de goede samenwerking en de doelstelling van de CBK-opdracht – jonge kunstenaars en ontwerpers een kans geven zich te presenteren op een groot en prestigieus festival voor een al even groot publiek – mikt GRAS in 2015 op een vervolg. We willen de opdracht toespitsen op de thematiek van Healthy Ageing die hoe langer hoe meer ook door de ruimtelijke disciplines herkend wordt als een waardevolle opgave. Daarmee sluit het project aan op het voorprogramma van het genoemde congres Building the Future of Health. Uitgangspunt is de realisatie van een ruimtelijke ingreep die de festivalbezoekers 'beweegt om te bewegen' of op een andere wijze uitdaagt tot gezond gedrag. Daarbij gaat de ingreep een stap verder dan de zoveelste wikip, een speelobject voor volwassenen of een robuuste houten crosstrainer. De omgeving van het Noorderplantsoen is de inspiratie. Een integrale benadering heeft de voorkeur. Hoewel de opdracht doorgaans leidt tot tijdelijke objecten/installaties/performances wil GRAS bezien of het project, mits succesvol, een vaste plek kan krijgen in het Noorderplantsoen.

Met de opdracht stimuleren GRAS en het CBK een jonge ontwerper een relatief nieuw veld te bewandelen. Daarbij zal in het voortraject, zoals te doen gebruikelijk bij deze opdrachten, veel aandacht uitgaan naar de begeleiding en conceptuele groei van het idee. Het CBK werkt daarbij doorgaans met gerichte uitnodigingen. GRAS wil hier een meer open oproep aan koppelen. Uit de geïnteresseerden wordt op basis van een eerste idee een selectie gemaakt van vier kandidaten die de kans krijgen hun plan een stap verder te brengen. Uit deze vier kiest de jury annex begeleidingscommissie een winnaar die het plan ook daadwerkelijk zal realiseren. De opdracht mikt nadrukkelijk op jonge/startende en talentvolle ontwerpers en kunstenaars uit Groningen.

GRAS nodigt de kandidaten uit om bij de totstandkoming van hun plannen een nauwe samenwerking te zoeken met andere disciplines binnen de Healthy Ageing thematiek. Zo stimuleren we dat kennis en wetenschap toegepast wordt, iets dat zeker binnen dit veld zeldzaam is. Het kan dan gaan om kennis en onderzoek van bewegingswetenschappers, medische wetenschappers, GGD artsen

Doel: ruimtelijke vertaling Healthy Ageing thematiek; podium bieden aan jong ontwerptalent; stimuleren samenwerking ontwerp en wetenschap

Doelgroep: bezoekers Noorderzon; inwoners van de stad Groningen

Aantal deelnemers/bezoekers: niet te bepalen. Noorderzon trekt doorgaans tussen de 120.000 en 150.000 bezoekers. We willen zoveel mogelijk van deze bezoekers bereiken

Planning: voorbereiding vanaf het vroege voorjaar van 2015. Realisatie eind augustus 2015

Locatie: Noorderplantsoen Groningen

Publiciteit: via reguliere publiciteitskanalen CBK en Platform GRAS en het Noorderzon festival

Bekendmaking resultaat: het project krijgt een plek in het (hoofd)programma van het Noorderzon festival

Partners: CBK Groningen; UMCG; Healthy Ageing Network Noord Nederland (HANNN); Noorderzon; Hanzehogeschool Groningen

etc. Voorafgaand aan het project zal GRAS hiertoe een team samenstellen (met medewerkers van het UMCG, de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool Groningen) dat door de kandidaten geconsulteerd kan worden. Dan denkt GRAS aan teamkandidaten als bewegingswetenschapper Simone Caljouw (UMCG), GGD arts Machiel Vonk en lector Facility management Mark Mobach (Hanzehogeschool). Een van deze personen zal ook een plek krijgen in de jury/begeleidingscommissie naast een projectleider van het CBK, een projectleider van GRAS en coach/docent/creatieve director Rutger Middendorp die ruime ervaring heeft in het begeleiden van jong ontwerptalent.

12. PROVINCIAAL ADOPTIEPROGRAMMA

Zeker op het vlak van de ruimte speelt de provincie een belangrijke rol, een die niet zelden raakt aan de stedelijke ontwikkeling. Dan gaat het bijvoorbeeld over klimaat en energie, vervoer en infrastructuur, diverse intergemeentelijke afspraken over wonen, economie en bedrijfshuisvesting en natuur en natuurbeheer. De afgelopen periode is daar een belangrijk aandachtsgebied bijgekomen: de aardbevingsschade, inclusief de gevolgen daarvan op de al wankelende economie van het krimpende Noord(oost)-Groningen. Kortom: de provincie heeft (en houdt) een essentiële rol waar het om het 'ruimtelijk speelveld' gaat. Ondertussen zien we op provinciaal vlak vergelijkbare zaken gebeuren als binnen de lokale overheden. Gechargeerd gesteld: men worstelt in de aanpak en omgang met 'de nieuwe realiteit' die mede door de crisis is ingegeven. Lange termijnvisies zijn niet meer aan de orde en de wil om te vernieuwen verliest het vaak van angst en ingesleten ideeën en gedachten. Ondertussen is de provincie medeverantwoordelijk voor het sneuvelen van het Kwaliteitsteam van de Regio Groningen - Assen dat jarenlang een belangrijke rol speelde in de regionale planvorming: als geheugen, als bewaker van ruimtelijke kwaliteit en als bron van relativering bij te grootse of teveel van de context losgezongen projecten. Dit laatste geschiedt en geschiedde met name op het vlak van de infrastructuur waar de provincie dankzij de HSL-compensatiegelden extra ruimte heeft voor investeringen.

In dit licht en aansluitend op de naderende provinciale verkiezingen van 18 maart 2015 wil GRAS, geïnspireerd door eerdere succesvolle projecten rond (gemeentelijke) verkiezingen, onder de voorlopige werktitel Provinciaal Adoptieprogramma een analyse maken van de diverse verkiezingsprogramma's. De focus zal als vanzelfsprekend liggen op de ruimtelijke thematiek. Op grond hiervan wordt een commentaar opgesteld bestaande uit aanvullingen, opmerkingen, suggesties en mogelijke uitwerkingen. Het complete commentaar wordt als advies aangeboden aan alle deelnemende partijen. Met het commentaar wil GRAS een bijdrage leveren aan de discussie over de te voeren koers, alternatieven aandragen en de rol van het ontwerp onder de aandacht brengen; niet politiek geladen maar pragmatisch, onafhankelijk en op basis van een open blik en vakinhoud. Insteek is het leggen van slimme, integrale koppelingen tussen opgaven, het 'decompliceren' van opgaven en het aandragen van verrassende mis-schien soms naïeve alternatieven. Bovendien wil GRAS met het commentaar een lans breken voor het (weer) opstellen van een dragende visie en een grotere aandacht voor de (onafhankelijke) kwaliteitsborging op provinciaal en regionaal niveau. Daarmee is het Adoptieprogramma verwant aan het project Nieuw Fris Jong Oud Grijs en Beleggen dat zich echter, in een andere opzet, meer op de stad zal richten. GRAS wil met Provinciaal Adoptieprogramma vooral van invloed zijn op de formatie en de vorming van een nieuw College van Gedeputeerde Staten.

Naast het commentaar dient de analyse van de programma's als basis voor een online Provinciaal Ruimtelijke Stemwijzer, gericht op alle inwoners van de stad en de provincie Groningen. Aan de hand van deze stemwijzer worden zij uitgedaagd op ruimtelijke vlak hun keus te bepalen. Hiermee krijgt het project ook een duidelijke publiekscomponent. Qua presentatie van beide acties mikt GRAS op begin maart 2015, circa twee weken voor de verkiezingen. Daarbij houdt GRAS de mogelijkheid open om een van de (publieks)debatten te verknopen met het Adoptieprogramma in een vorm vergelijkbaar met het Ruimtelijk Verkiezingsdebat van 2014. Hier kreeg een groep (jonge) ontwerpers en stadsmakers de kans hun visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad Groningen te formuleren met de politiek als toehoorder.

GRAS maakt het Adoptieprogramma en de stemwijzer natuurlijk niet alleen. Ze worden (onder begeleiding van GRAS) opgesteld door een groep 'integrale denkers' in een goede mix van jong en oud die reeds over de nodige kennis beschikken van de opgaven zoals deze in de stad en de provincie spelen. Voor de totstandkoming van beide projecten zal GRAS twee of drie brainstormavonden organiseren. GRAS denkt wat betreft de teamleden aan architect en stedenbouwer Annet Ritsema (Bureau Ritsema), landschapsarchitect Mathijs Dijkstra (MD Landschapsarchitecten), designer Tjeerd Veenhoven (Studio Tjeerd Veenhoven), architect Tjalling Zondag (Zofa architecten), stedenbouwkundige Enno Zuidema (EZ stedenbouw), ontwikkelaar Sjoukje Veenema (Lefier), planoloog Theo Adema (KAW architecten en adviseurs) en cultuurhistoricus en ondernemer Hein Braaksma (Ploeg ID3). Om geen goede kandidaten over het hoofd te zien en ook personen buiten het bestaande GRAS netwerk aan te boren zal ook een oproep uitgaan voor de bemensing van het team. GRAS levert tevens zelf een lid en zorgt voor de organisatorische en secretariële ondersteuning. In totaal zal de groep van opstellers bestaan uit 8 tot 10 personen. In twee of drie sessies zullen de programma's worden opgesteld. Voor de technische realisatie van de stemwijzer zal GRAS samenwerken met een jonge webbouwer en een startende grafisch vormgever uit Groningen.

Doel: onafhankelijke, 'gedepolitiseerde' advisering

Doelgroep: inwoners van de stad en provincie Groningen; leden Provinciale Staten; aanstaande leden Gedeputeerde Staten.

Aantal deelnemers/bezoekers: niet te bepalen

Planning: voorbereiding vanaf januari 2015, realisatie in de eerste week van maart 2015

Locatie: n.v.t.

Publiciteit: persbericht, via reguliere publiciteitskanalen Platform GRAS

Bekendmaking resultaat: verslag en uitslag stemwijzer wordt gepubliceerd op de GRAS-website; persbericht naar lokale media

Partners: n.v.t.